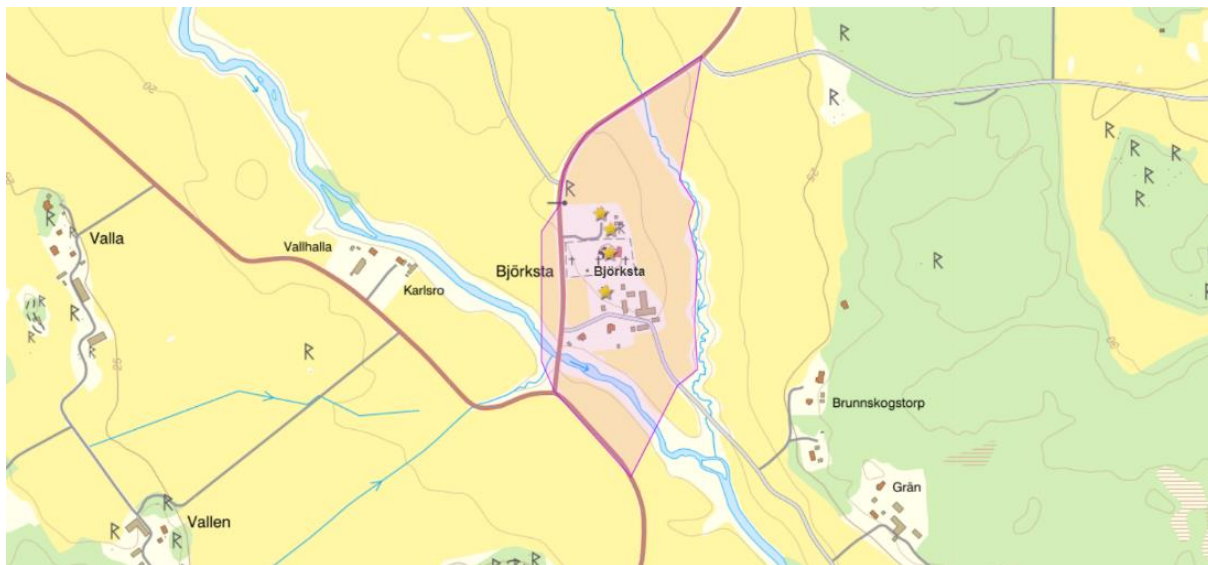

BJÖRKSTA

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Björksta socken sträcker sig från Mälaren och norrut. Sagån utgör östra sockengränsen samt gräns mot Uppland. Jordbrukslandskapet breder ut sig längs Sagåns och Lillåns dalgångar. Norr och väster om dessa finns skog. Björksta kyrka är väl synlig på flera kilometers håll. Jordbruket har genom historien varit socknens dominerande näring och präglar alltjämt landskapet. Före det sena 1800-talets laga skifte fanns gårdarna samlade i relativt stora byar. Bebyggelsen ligger samlad på höjdlägen i det öppna landskapet. I anslutning till byarna finns talrika järnåldersgravfält och ett antal hällristningar från bronsåldern. Vid Björksta kyrka intill norra kyrkogårdsmuren finns hällristningar från bronsåldern bestående av bland annat skepp och skålgropar.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Kring kyrkan finns ett äldre vägnät. Längs vägarna står ringarstenar. Ringarstenar är en fornlämningstyp som är unik för Västmanland och även här är de högst ovanliga. Björkstas ringarstenar har en särställning genom att de finns placerade på ursprunglig plats omkring kyrkan. Stenarna har inskriptioner som talar om vad det kostade att få en klockringning från det att ett liktåg passerade stenen till dess att man var framme vid kyrkbacken.

Bron söder om kyrkbyn kallas Prästbron. Stockholm-Westerås-Bergslagens järnväg, sträckan Enköping-Tillberga öppnande 1876 och passerade norr om kyrkbyn.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Det antas att kyrkans långhus och torn uppfördes på 1200-talet. Torn av den åldern kan tyda på att kyrkan byggdes som en privat gårdskyrka. Kyrkan har idag tydliga tillägg från 1800-talet med tornspiran. Direkt söder om kyrktomten ligger prästgården uppförd 1896. Dagens huvudbyggnad ersatte en äldre. Två äldre ekonomibyggnader finns kvar kring prästgården. Flera mindre byggnader, bland annat tiondeladan, är rivna. Ytterligare ett bostadshus uppfördes omkring sekelskiftet 18/1900. Efter 1950 har kyrkbyn kompletterats med ett bostadshus. Norr om kyrkan och i norr, på den tidigare klockargården, finns kyrkskolan som omvandlats till bygdegård. I en äldre lada, som ibland omnämns som tiondelada, finns personalutrymmen och toalett.

Efter Stockholm-Westerås-Bergslagens järnväg öppnande 1876 utvecklades Orresta stationssamhälle norr om kyrkan där tegelbruk och snickerifabriker etablerades.

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkogården består av en äldre muromgärdad del. Dess utsträckning har varit detsamma åtminstone sedan 1798. Från före detta skolbyggnaden i norr och från prästgården i söder leder trappor upp till två muröppningar med järngrindar mellan bastanta tegelstolpar med koppartak. Kyrkogården omges av högvuxna lövträd och klippta häckar. Väster om vägen låg tidigare en ödekyrkogård som idag är bortplöjd.

BEBYGGELSE

Prästgården har en huvudbyggnad från 1896, en äldre bagar- och bryggstuga samt en visthusbod. Prästgården är idag privatägd. En skolbyggnad från 1850-talet som senare blev bygdegård står norr om kyrkan. Tidigare låg en fattigstuga intill vägen norr om kyrkan. Ytterligare en skolbyggnad låg söder om kyrkan, väster om prästbron.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	1200-tal	
Ja Prästgård	1896	Privatägd
Sockenstuga		
Klockargård		
Fattigstuga		Riven
Ja Skolhus	1850	Idag bygdegård, andra skolbyggnaden riven
Tiondebod		
Sockenmagasin		
Kyrkstall		

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350	1 Betydande värde som helhet
Yngre medeltid 1350–1550	o 2 Betydande värde i delar
1550–1760	3 Få betydande värden
1760–1860	
o 1860–1920	
1920–2000	
Blandad tidsperiod	

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Idag finns det endast bebyggelse öster om vägen. Söder om kyrkan har bebyggelsen en tydlig jordbruksprägel. Norr om kyrkan är miljön mer offentlig med bygdegård.

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, Föreningsverksamhet, privata bostäder.

ATT TÄNKA PÅ

Siktlinjer viktiga mot kyrkan från norr och söder på väg 696 och från öster på väg 697.

Fornlämningar är skyddade enligt 2:e kapitlet kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Har prästgårdens rivna tiondelade kopplingar till skolbyggnadens lada? Flyttad?

KÄLLOR

Kulturrehistorisk karakterisering Björksta kyrka, Västerås stift, 2005

Västeråsbygden: ett program för kulturminnesvård. D. 1, Sockenvis beskrivning över kulturminnen. (1987). Västerås: Kulturnämnden

Fornlämningsregistret, www.raa.se, 2021-11-05

Lantmäteriet, äldre kartmaterial, www.lantmateriet.se 2021-11-23

Björksta kyrka.

Före detta prästgård.

Före detta skolbyggnad, idag hembygdsgård.

Möjligen en före detta tiondelada flyttad från prästgården.

Ringarsten.

Björksta kyrka

Före detta bagar- och bryggstuga.